

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

Veteriner bakteriyolog Şefik Kolaylı, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yaşamıştır. O, yokluklar içinde kurumların yaratıldığı, fedakârlıklarla işletildiği ve gelecek kuşakların daha iyi çalışmaları için hazırlıkların başarılı olduğu bir dönemin yiğit öncülerindendi. Şefik Kolaylı, ağabeyisi Neyzen Tevfik'e, onun anılarına ve eserlerine de büyük

önem vermiştir. Türk ansiklopedilerinin hepsinde bugün Neyzen Tevfik Kolaylı'nın adı bulunuyorsa, bu başarıda, ansiklopedilerimizde adı olmayan Şefik Bey'in payı büyüktür. Merhum Şefik Kolaylı, inançları için savaşmasını ve hatta tehlikeye atılmasını bilen bir insandı. Yaşamı, bunun büyük örnekleriyle doludur.

Öncü bir Türk insanını daha yitirdik...

VETERİNER bakteriyolog Ahmet Şefik Kolaylı'nın ölümüyle, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında yokluklar içinde ne şekilde başarıyla çalışabildiğini gösterenlerden biri daha 26 Ocak 1976 tarihinde aramızdan kayboldu.

Onu ilk defa 1969'da "Osmanlı İmparatorluğunda Bakterioloji ve Viroloji" adlı kitabımı hazırlarken tanıdım. Veteriner bakteriyolog arkadaşların ısrarı ile kendisini Ankara'daki evinde ziyaret ettim. 83 yaşındaki bu yaşlı meslektaştan fazla bir bilgi alacağımı sanmıyordum; fakat biraz konuşunca parlak bir zekâ, pürüzsüz bir hafıza, güzel bir anlatım gücü ve insan değerini ölçmedeki ustalığı ile zor bulunan bir büyük adamla karşılaştığımı anladım. Kişileri ve olayları derinlemesine ele alıyordu. Veteriner Adil Bey'den bir masal kahramanı gibi söz ediyor, Dr. Refik Bey'i şükranla anıyor, buna karşılık Dr. Remlinger için "Türk Düşmanı" damgasını vurmaktan çekinmiyordu.

BİR DÖNEMİ CANLANDIRIYOR

Hazırlamakta olduğum kitabı bitirmenin bir yurt ve meslek borcu olduğunu, böyle bir kitabın yazılmasını yıllardan beri beklediğini ve Türk veteriner bakteriyolojisi ile ilgili anılarını mektuplar halinde bildireceğine söz verdi ve sözünü tuttu. Bunlar, dürüst bir tarihçi gözüyle kaleme alınmış ve makine ile yazılan her sahife imzalanmıştı. İçinde bilmediklerimiz vardı; bildiklerimiz ise güvenilen kaynaklardan elde ettiklerimizle tam uygunluk gösteriyordu. O, bir döne-

YAZAN:

Prof. Dr. Ekrem Kadri UNAT
[Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Öğretim Üyesi]

mi canlandırıyordu; biz de onu gelecek kuşaklar arasında yaşatacağız.

Ahmet Şefik Kolaylı, 1886 yılında Bodrum'da doğmuştur. Babası 1876 yılında Bodrum'da Rüştüye Mektebini kuran Fehmi Efendi'dir. Asılları Bafra-

nın Kolaylı köyündendir.

Öğrenimini sıra üe Bodrum'da, Urla'da ve sonra Vefa İdadisinde yapmış, 1907 yılında Baytar Mektebi Alisi'ni bitirmiş, 1909'da Bakteriolojihane-i Baytari'ye asistan olmuş, Dr. Refik (Güran) Bey'le

birlikte çalışmıştır. 1910 yılında Paris'e gitmiş, Pasterör Enstitüsü'nde 1910 - 1911 dönemi kursuna devam etmiş, "Kolaylı" soyadını burada almıştır. Liyon Veteriner Okulu'nda da bir süre bulunduktan sonra Balkan Savaşı'nın perişan ettiği Türkiye'nin en karanlık günlerinde yurda dönmüştür. Açlık, hastalık, sefalet yalnız insanları değil, hayvanları da kırmaktadır. Baytar Mülazim-i Sanisi (teğmeni) Şefik bu ortamda askere alınmış, başarısından ötürü kısa bir süre sonra mükellef yüzbaşı rütbesiyle Harbiye Nezaretine yerleştirilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı başlayıp İstanbul'un düşmanlar tarafından işgali tehlikesi belirince sığır vebası serumunun hazırlanması için Baytar Müfettişi Mazlum Bey'in emriyle Eskişehir'de bir handa serum darülistiharı (hazırlama evi) kurulmuş ve burası Şefik Bey'in emrine verilmiştir. Mülkiye Baytar Mektebi içindeki bakteriyolojihaneinin serum öküleriyle âletlerinin bir kısmını alan Şefik Bey, arkadaşlarıyla birlikte, Eskişehir'e gelmiş, kurumu işletmiş, düşmanlar geri çekilince Pendik'teki kuruluşa müdür olan Nikolaki Bey öteki arkadaşlarıyla geri dönmüştür. Daha sonra Eskişehir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine Şefik Bey kurumu Kırşehir'e ve oradan da Etlik'e taşımış ve buradaki müesseseyi kurmuştur. Bu kurum 1970'lerde Türkiye'nin en iyi bakteriyoloji enstitülerinden biridir.

NEYZEN TEVFIK

İstiklâl Savaşı'ndan sonra Şefik Bey Pendik Bakteriolojihanesi'ne müdür olarak atanmış ve bu görevde 1939 yılına kadar kalmıştır. 1939 - 1945 yıllarında Tarım Bakanlığı teftiş heyetinde çalışmış, 1948 - 1951 yıllarında Tarım Bakanlığı Müsteşar Yardımcılığında bulunmuştur. Şefik Beyin sığır vebası, tavuk kolerası aşısı, antraksta teşhis, çiçek aşısı, Anadolu keçilerinin plöro-pnömonisi konularında çalışmaları vardır.

Bakteriyolog Ahmet Şefik Kolaylı, ağabeyisi Neyzen Tevfik'e, onun anılarına ve eserlerine büyük önem vermiştir. Türk ansiklopedilerinin hepsinde bugün Neyzen Tevfik Kolaylı'nın adı bulunuyorsa, bu başarıda, ansiklopedilerimizde adı olmayan Şefik Bey'in payı büyüktür. O, bütün hayatı boyunca Neyzen Tevfik'in koruyucu melegi olmuştur. Merhum Şefik Kolaylı inançları için savaşmasını ve hatta tehlikeye atılmasını bilen bir insandı. Burada yalnız iki örnek vereceğiz:

BALKAN DİRENCİ

1. Balkan Savaşı sırasında askerlerin beslenmesi bozuk ve özellikle proteince yetersizdi. Öte yandan, sığır vebası hayvanlar arasında salgın halindeydi. Yakalanan sığırlara bir şey yapılamıyor ve bunlardan yararlanılamıyordu. Sığır ve basının insanda hastalık yapmadığını bilen genç Teğmen Veteriner Şefik, hastalanan hayvanların kesilmesini ve bunların etlerinin kavurularak askere yedirilmesini teklif etti. Bu öneri, hasta hayvan etinin insanlara yedirilemeyeceği itirazıyla reddedildi. Bunun üzerine genç veteriner, "Bu hayvanları yiyen tek bir insanda hastalık çıkarsa beni kurşuna dizin" diye diretti ve önerisini kabul ettirdi. Böylece askerlerin protein ihtiyacı karşılandı. Edirne'nin Bulgarlardan kur-

tarılmasında bu direnişin hiç etkisi olmadığını kimse öne süremez.

YOKLUKLAR İÇİNDE...

2. İstiklâl Savaşı'ndan sonra gayri müslimlerin işten çıkarılması başlamıştı. Şefik Beye onay için gelen bir belgede, muallim Nikolaki Mavridis'in işine son verilmesi bildiriliyordu. Şefik Bey bunu onaylamayacağını ve ısrar edilirse istifa edeceğini bildirdi. Prof. Nikolaki Mavridis (Mavroğlu), kendisinin bakteriyoloji hocasıydı; bakteriyolojihaneinde müdür muavini ve sonra müdür olarak sadakatla çalışmıştı. Bakkal Köyü Ruamlarının Pendik'teki kurumu yakmasını önleyen, o idi. Etlik Bakterioloji Enstitüsü kurulurken İstanbul'daki âletleri düşmandan gizlice Ankara'ya o yollamıştı. Şefik Bey diretti; göreve son verme işi durduruldu. Muallim Nikolaki Mavroğlu, Pendik Bakteriolojihanesi'nde Türkiye Cumhuriyeti döneminde yıllarca müdür muavini olarak çalıştı. 65 yaşında bile emekliye ayrılmasına izin verilmedi; görevi 68 yaşına kadar uzatıldı.

Veteriner bakteriyolog Şefik Kolaylı yokluklar içinde kurumların taşındığı, kurulduğu, fedakârlıklarla işletildiği ve gelecek kuşakların daha iyi çalışmalarını için hazırlıkların yapıldığı bir dönemin yiğit öncülerindendi.

Ruhu şad olsun!

